

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและ โครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน¹

Public Participation in the Policy and Public Project Processes of Hua Taphan Subdistrict Administrative Organization

กรรณิกา วัลย์เลิศ²

รองศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ศักดิ์ จันทิพย์³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของภาคีในชุมชนในตำบลห้วยตะพาน 2) ศึกษา
ลักษณะและวิธีการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การ
บริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน และ 3) เสนอวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
จัดการโครงการสาธารณะ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์
เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของภาคีในชุมชน ประชาชนมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น เสนอ
ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ขณะที่ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วน
ตำบลมีบทบาทสนับสนุนการประสานงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ยังคงมีข้อจำกัดในบาง
กลุ่ม เช่น กลุ่มผู้สูงอายุหรือประชากรที่ขาดความเข้าใจในกระบวนการพัฒนา

ลักษณะและวิธีการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย การเข้าร่วมประชุม การแสดงความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการติดตามผลโครงการ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและ
ประชาชนยังมีอุปสรรค เช่น การเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมและการขาดช่องทางที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย เช่น การใช้เทคโนโลยี
ออนไลน์ สนับสนุนการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อสร้างเวทีแสดงความคิดเห็น และพัฒนาศักยภาพของประชาชน
ด้วยการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ และการมีส่วนร่วมในทุกกลุ่มของประชาชนจะช่วยให้
การดำเนินโครงการสาธารณะตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, นโยบายสาธารณะ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและ
โครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

Abstract

This research aims to 1. Examine the roles of community stakeholders in Hua Taphan Subdistrict. 2. Study the characteristics and methods of public participation in the management of public projects by the Hua Taphan Subdistrict Administrative Organization. 3. Propose strategies to enhance public participation in public project management.

This study employs a qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews, focus group discussions, and the review of relevant documents. The findings indicate that community members play roles in expressing opinions, making suggestions, and monitoring local development processes. Community leaders and subdistrict administrative organization officials facilitate coordination and create opportunities for public participation. However, limitations exist for certain groups, such as the elderly or those lacking understanding of the development process. Public participation involves attending meetings, expressing opinions, decision-making, and monitoring project outcomes. However, communication barriers remain, such as unequal access to information and a lack of diverse communication channels.

Recommendations for improving participation include enhancing accessible communication channels, such as utilizing online technology, supporting community group formation for dialogue, and providing training to enhance public knowledge about project development. Public participation in Hua Taphan Subdistrict is crucial for sustainable community development. Effective communication and inclusive engagement across all population groups will ensure that public projects better meet community needs.

Keywords: participation, public policy

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายและโครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชากรในกระบวนการดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ แต่ยังทำให้การตัดสินใจของ อบต. มีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งการพัฒนา นโยบายและโครงการสาธารณะต้องคำนึงถึงความต้องการและข้อจำกัดเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาหนึ่งที่เราพบคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการดังกล่าวยังไม่เต็มที่ และยังมี ความท้าทายในด้านการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างประชาชนและ อบต. ซึ่งนำมาสู่ความ จำเป็นในการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างละเอียด

การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนางานขององค์การบริหาร ส่วนตำบล (อบต.) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะ ประชากรในพื้นที่ตำบลห้วยตะพานมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการร่วม ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการสาธารณะที่จะเกิดขึ้นในชุมชน นอกจากการเข้าร่วมประชุมหรือการลงประชามติ ประชากรยังมีโอกาสมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการติดตามผล ซึ่งช่วยให้โครงการที่ดำเนินการสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของชุมชน ในกระบวนการ นโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้การตัดสินใจของ อบต. ห้วยตะพานเป็นไปอย่างโปร่งใสและ ครอบคลุมทุกมิติของชุมชน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ทำให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้การมี ส่วนร่วมมีอยู่ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจ และการสนับสนุนจากประชากรต่อโครงการต่าง ๆ ของ อบต.

นอกจากนั้น การสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุมสาธารณะ การเปิด โอกาสให้ประชาชนเสนอข้อคิดเห็นผ่านระบบออนไลน์ หรือการส่งเสริม การรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อหารือใน ประเด็นต่างๆ จะช่วยให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงทำให้เสียงของประชาชนมีผลต่อการ ตัดสินใจของ อบต. มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารงานท้องถิ่น การติดตามและประเมินผลโครงการโดยประชากรก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ การที่ประชากรมีส่วนร่วมใน การตรวจสอบและติดตามการดำเนินโครงการช่วยให้โครงการสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันเวลา นอกจากนี้ยัง ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและป้องกันการคอร์รัปชันในกระบวนการต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชากรในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะยังเป็นการส่งเสริม ให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การรักษาและดูแลทรัพยากร หรือโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนามากขึ้น ประชากรจะรู้สึกภูมิใจในผลลัพธ์ของโครงการที่ตน

มีส่วนร่วม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเข้มแข็งในระดับชุมชน ท้ายที่สุด การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะของ อบต. หัวตะพาน ไม่เพียงแต่ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ แต่ยังสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าด้วยความสมานฉันท์ในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทต่างๆของภาคีในชุมชนในตำบลหัวตะพานอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน
3. เพื่อเสนอวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นและได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ บทบาทของภาคีต่าง ๆ ในชุมชนตำบลหัวตะพานคืออะไร และส่งผลอย่างไรต่อการบริหารจัดการชุมชน ลักษณะและวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพานมีลักษณะอย่างไร วิธีการใดบ้างที่สามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพานให้มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท และการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ในโครงการสาธารณะเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
2. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะและวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพานว่ามีลักษณะอย่างไร
3. ช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นมีแนวทางในการจัดการโครงการและนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

Sherry R. Arnstein (1969): นำเสนอ “บันไดแห่งการมีส่วนร่วม” (Arnstein’s Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ระดับ ตั้งแต่ระดับที่ประชาชนไม่มีอำนาจ (Manipulation) ไปจนถึงการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) โดยชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจจริง

สายทิพย์ สุกติพันธุ์ (2534): อธิบายว่าการมีส่วนร่วมคือการคืนอำนาจให้ประชาชนเพื่อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตของตนเอง

เสนห์ จามริก (2537): เน้นว่าการมีส่วนร่วมไม่ควรถูกกำหนดโดยองค์กรภายนอก แต่ควรมาจากกิจกรรมที่ประชาชนริเริ่มเอง

2. แนวคิดนโยบายสาธารณะ

Charles E. Lindblom (1959): เสนอแนวคิด “Incrementalism” หรือการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป เน้นการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อยมากกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบรวดเร็ว

Harold Lasswell (1970): เสนอกรอบกระบวนการวิเคราะห์นโยบายที่ครอบคลุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล

3. แนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่น

บุญทัน ดอกไธสง (2543): เน้นการกระจายอำนาจและการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระดับท้องถิ่น

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2550): เสนอว่าการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนต้องสร้างศักยภาพของประชากรในพื้นที่และให้อำนาจในการจัดการทรัพยากรแก่ท้องถิ่น

4. แนวคิดประชาสังคมและประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วม

Carole Pateman (1970): ในงาน Participation and Democratic Theory เธอเน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย

Benjamin Barber (1984): เสนอแนวคิด “Strong Democracy” ซึ่งประชาชนไม่เพียงแต่ลงคะแนนเสียง แต่ควรมีบทบาทในทุกการตัดสินใจที่สำคัญ

Jürgen Habermas (1989): นำเสนอ “ประชาธิปไตยแบบสื่อสาร” (Communicative Democracy) โดยชี้ว่ากระบวนการสนทนาที่เปิดกว้างและเป็นธรรมจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรทัย พระทัด (2558): พบว่าความล้มเหลวในโครงการพัฒนาชุมชนป้อมมหากาฬเกิดจากการขาดการศึกษาผลกระทบและการมีส่วนร่วมที่ไม่เพียงพอ

วิพลรัตน์ คงยงค์ และ นิรัตน์ เพชรรัตน์ (2566): ศึกษาการมีส่วนร่วมในตำบลทุ่งนารี พบว่าการตัดสินใจส่วนใหญ่มาจากผู้นำชุมชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมน้อยและยังขาดความเข้าใจในกระบวนการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน การวิจัยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัย แบบคุณภาพทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการวิธีดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน รวมถึงผู้บริหารนายก อบต. เจ้าหน้าที่ อบต. และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสาธารณะ

2. กลุ่มตัวอย่าง : กลุ่มตัวอย่างขนาดตัวอย่างประมาณ 7 คน และกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายและโครงการสาธารณะ เช่น ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์ (Interview) จะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสัมภาษณ์จะไม่กำหนดรูปแบบมาตรฐาน (Unstructured Interview) ไม่มีการกำหนดข้อคำถามอย่างตายตัว แต่จะกำหนดไว้เพียงกรอบหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น โดยอาศัยกรอบและแนวคิดเป็นสาระสำคัญในการตั้งประเด็นคำถาม จะไม่เรียงลำดับคำถามก่อนหลังเหมือนที่กำหนดเอาไว้ และคำถามจะมีลักษณะแบบปลายเปิด : ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริหาร อบต. ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการดำเนินนโยบายและโครงการสาธารณะ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพานจำนวน1คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1คน และประชาชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในตำบลหัวตะพาน จำนวน 7คน

2. การสังเกตการณ์ (Observation) : ใช้การเก็บข้อมูล เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ทำกิจกรรมต่างๆ ของ อบต.หัวตะพาน เช่น การประชุมสาธารณะ การทำประชาพิจารณ์ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษาค้างนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ศึกษามีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือน หรือ ความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน อาทิเช่น แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน การวิจัยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัย แบบคุณภาพ(Qualitative Research)ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการศึกษาวิจัยโดยใช้ การสัมภาษณ์ (Interview) จะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสัมภาษณ์จะไม่กำหนดรูปแบบมาตรฐาน (Unstructured Interview) ไม่มีกำหนดข้อคำถามอย่างตายตัว แต่จะกำหนดไว้เพียงกรอบหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น โดยอาศัยกรอบและแนวคิดเป็นสาระสำคัญในการตั้งประเด็นคำถาม จะไม่เรียงลำดับคำถามก่อนหลังเหมือนที่กำหนดเอาไว้ และคำถามจะมีลักษณะแบบปลายเปิด ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาสรุปวิเคราะห์ ร่วมกับข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลจากบทความวิชาการ เพื่อนำมาสรุปเป็นข้อมูลวิจัยได้ โดยการตั้งคำถามจากวัตถุประสงค์งานวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทต่างๆของภาคีในชุมชนในตำบลหัวตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน
3. เพื่อเสนอวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวตะพาน

ประเด็นการสัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเด็นการสัมภาษณ์จากที่ผู้วิจัยศึกษาจากกรอบแนวคิด และการทบทวนวรรณกรรมแล้ว
ได้ประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. คุณคิดว่าภาคีในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน มีบทบาทสำคัญในด้านใดบ้าง
2. การทำงานร่วมกันของภาคีในชุมชนเป็นอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดหรือไม่
3. ประชาชนในพื้นที่มีวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการสาธารณะอย่างไร เช่น การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการตัดสินใจ
4. คุณคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะเพียงพอหรือไม่สิ่งใดที่ควรปรับปรุง
5. คุณมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นในโครงการสาธารณะ
6. มีปัจจัยใดที่เอื้อต่อหรือขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน
7. คุณคิดว่าผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทอย่างไรในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน
8. โครงการใดในชุมชนที่คุณรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเพราะอะไร
9. คุณมองว่าประชาชนมีความไว้วางใจต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด และสิ่งนี้มีผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างไร
10. คุณคิดว่าเทคโนโลยีหรือช่องทางสื่อสารใหม่ ๆ สามารถช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างไร

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา มีรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การศึกษา ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาบทบาทต่างๆของภาคีในชุมชนในตำบลห้วยตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า

1. บทบาทของประชาชนในชุมชน

- ประชาชนในตำบลห้วยตะพานมีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดนโยบายและโครงการสาธารณะ เช่น การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการที่กำลังดำเนินการ
- ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การตัดสินใจเบื้องต้นจนถึงการติดตามผลและประเมินผลของโครงการ
- อย่างไรก็ตาม บทบาทของประชาชนบางกลุ่มยังจำกัด เนื่องจากการขาดโอกาสหรือข้อจำกัดด้านการสื่อสารและข้อมูล เช่น ประชากรกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มที่ขาดการศึกษา

2. บทบาทขององค์กรในชุมชน

- กลุ่มองค์กรในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน และภาคเอกชนในพื้นที่ มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยช่วยเป็นสื่อกลางในการสื่อสารและเสนอปัญหาต่อองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
- อบต. เองมีบทบาทในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา เช่น การประชุมสาธารณะและการจัดเวทีหารือ

3. ข้อท้าทาย

- บทบาทของภาคีในบางครั้งยังไม่ครอบคลุมการเข้าถึงกลุ่มประชากรทั้งหมด เช่น ผู้สูงอายุ หรือประชาชนที่ไม่ได้มีความสามารถเข้าถึงช่องทางดิจิทัล
- การประสานงานระหว่างภาคีในชุมชนยังมีความไม่ต่อเนื่อง ทำให้การรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นมีความล่าช้า

วัตถุประสงค์การศึกษา ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน ผลการศึกษาพบว่า

1. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

- การมีส่วนร่วมในตำบลห้วยตะพานมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม การแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ และการมีส่วนร่วมผ่านการระดมความคิดเห็นในระดับชุมชน
- รูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ที่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มประชากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

2. กระบวนการมีส่วนร่วม

- ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ได้แก่
- การวางแผนโครงการ การกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น การเลือกโครงการสาธารณะด้านเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม
- การตัดสินใจ การเลือกทิศทางของโครงการ เช่น การกำหนดรูปแบบการจัดการน้ำในชุมชน
- การติดตามผล ประชาชนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วม

- ประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล ความรู้ และการเข้าถึงช่องทางการสื่อสาร
- การขาดการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่าง อบต. และประชาชนทำให้การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนไม่ทั่วถึง

วัตถุประสงค์การศึกษา ข้อที่ 3. เพื่อเสนอวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพานผลการศึกษาพบว่า

1. การพัฒนาระบบการสื่อสาร

- ใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น การประชุมผ่านแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เพื่อช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม
- การจัดทำคู่มือหรือเอกสารที่เข้าใจง่ายเกี่ยวกับโครงการเพื่อประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ห่างไกล

2. การสนับสนุนการรวมกลุ่มในชุมชน

- ส่งเสริมการสร้างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นที่สนใจ
- สนับสนุนให้กลุ่มเหล่านี้มีบทบาทในการตัดสินใจในระดับชุมชน

3. เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วม

- การจัดเวทีเสวนาที่เปิดกว้างสำหรับทุกกลุ่ม เช่น เวทีเสวนาสำหรับผู้หญิงหรือผู้สูงอายุ
- เพิ่มช่องทางให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นผ่านระบบออนไลน์ เช่น แบบฟอร์มข้อเสนอแนะ

4. การสร้างความโปร่งใสในกระบวนการ

- ใช้ระบบติดตามโครงการแบบเรียลไทม์ที่ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ เช่น เว็บไซต์ที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณและความคืบหน้าโครงการ

5. การเสริมสร้างศักยภาพของประชาชน

- จัดการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนโยบายและการพัฒนาชุมชน เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความสามารถในการแสดงความคิดเห็น

สรุปผลการวิจัยโดยรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลห้วยตะพานยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมความยั่งยืน แม้จะพบข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงและการสื่อสาร แต่ด้วยการพัฒนาแนวทางใหม่ เช่น การเพิ่มช่องทางออนไลน์ การเสริมสร้างศักยภาพ และการสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชน จะช่วยทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การสร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนและผู้บริหารท้องถิ่นยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

เชื่อมโยงผลการวิจัยกับแนวคิด ทฤษฎี และบริบทที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์เชิงลึกของผลลัพธ์

1. การเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดประชาธิปไตยเชิงส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ผลการวิจัยชี้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะของ อบต. ห้วยตะพาน สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยเชิงส่วนร่วมของ Carole Pateman (1970) ที่เน้นว่าประชาชนควรมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจอย่างลึกซึ้งในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระบุปัญหาไปจนถึงการติดตามผล ยกตัวอย่าง ประชาชนในตำบลห้วยตะพานมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาคมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในระยะการกำหนดโครงการและการติดตามประเมินผล ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจในระบบการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยตะพาน และทฤษฎีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development Theory)

ซึ่งผลการวิจัยยังสะท้อนถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในระดับที่ลึกกว่าการให้ข้อเสนอแนะ เช่น การเข้าร่วมประชุมและมีบทบาทในการตัดสินใจรูปแบบโครงการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969) ที่ระบุว่าการมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อประชาชนมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยสนับสนุน

การสนับสนุนจาก อบต. ในการจัดกิจกรรมเวทีประชาคมและการเปิดช่องทางสื่อสารที่โปร่งใส เช่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน ช่วยให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและแสดงความคิดเห็น และการมีกลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นศูนย์กลางในการนำเสนอข้อมูลและประสานงานกับประชาชน

ปัจจัยจำกัด

กลุ่มประชาชนบางกลุ่ม เช่น วัยทำงานและผู้สูงอายุ ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตน ในกระบวนการประชาคม และช่องทางการสื่อสารยังไม่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม เช่น ขาดการใช้สื่อ ดิจิทัลที่อาจช่วยให้การเข้าถึงง่ายขึ้นสำหรับกลุ่มที่อยู่นอกพื้นที่

3. เปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้า

งานวิจัยหลายชิ้น เช่น วิพลรัตน์ คงยงค์ และนิรัตน์ เพชรรัตน์ (2566) พบว่าการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน จะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อมีการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาของหัตตะพานก็ ยืนยันเช่นเดียวกันว่าการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมตัดสินใจมีผลดีต่อความสำเร็จของโครงการ

ความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น

ในขณะที่บางงานวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบการประชุมชุมชนแบบดั้งเดิม การวิจัยนี้ เสนอให้มีการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร ซึ่งถือเป็นข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจในยุคดิจิทัล

4. ผลกระทบของการมีส่วนร่วมต่อความสำเร็จของโครงการ

ผลการวิจัยชี้ว่า การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลด ปัญหาการขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในระยะดำเนินงานและหลังดำเนินการ ความไว้วางใจของประชาชนต่อ องค์กรบริหารส่วนตำบลหัตตะพาน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อพวกเขาารู้สึกว่าความคิดเห็นของพวกเขา มี ผลต่อการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการนโยบายและโครงการสาธารณะของ องค์กรบริหารส่วนตำบลหัตตะพาน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. พัฒนาช่องทางการสื่อสารระหว่าง อบต. และประชาชน

เช่น จัดให้มีช่องทางที่เข้าถึงง่าย เช่น เว็บไซต์ ระบบออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ประชาชนสามารถ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการสาธารณะและมีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้น และ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ข้อมูลใน รูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก หรือเอกสารย่อ

2. สร้างความหลากหลายในการมีส่วนร่วมของประชาชน

เช่น เปิดเวทีสาธารณะหรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้หญิง และเยาวชน และ สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มชุมชนหรือกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะ เช่น กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มอาสาสมัคร เพื่อช่วยในการระบุความต้องการและร่วมวางแผนโครงการ

3. พัฒนาศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วม

เช่น มีจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวางแผน การบริหาร และการติดตามโครงการ และส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการเข้าร่วมในกิจกรรมทางออนไลน์

4. ปรับปรุงระบบการจัดการโครงการสาธารณะ

เช่น มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความโปร่งใส เช่น ระบบติดตามความคืบหน้าของโครงการที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ เสริมสร้างกลไกการประเมินโครงการที่มีส่วนร่วมจากประชาชนในทุกขั้นตอน

5. จัดการกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและโอกาส

เน้นการสื่อสารในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตยังจำกัด เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน มีการออกแบบโครงการที่คำนึงถึงข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มประชากร

6. ส่งเสริมความโปร่งใสและความไว้วางใจ

มีการจัดทำรายงานความคืบหน้าโครงการอย่างสม่ำเสมอและเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ และเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการโครงการ

7. สร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

สนับสนุนการมีส่วนร่วมในระยะยาวด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนหรือกลุ่มที่ทำงานร่วมกับ อบต. ในการพัฒนาโครงการ และจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550). คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามแยกชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ทินพันธ์ นาคาคะ. (2525). ทฤษฎีแนวคิดปัญหาสำคัญและแนวทางวิเคราะห์การเมือง. กรุงเทพฯ : พูลสวัสดิ์ตีพิมพ์.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากาพิมพ์.

ถวัลรัฐ วรเทพภูมิพงษ์. (2540). การกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

บทบาทของสื่อสารมวลชนและการสื่อสาร ในเอกสารประกอบการเรียนการสอน ชุดหลักและทฤษฎีการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2525). ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : ดีแอนด์เอส

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2536). การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สายทิพย์ สุกดีพันธ์. (2534). อุดมการณ์พัฒนากับการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (2531). ฝิ่นเพื่อหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : เอดิสัน.

สำนักงานวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า. (2544). ตัวอย่างการมีส่วนร่วมของประชาชนและ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). นโยบายสาธารณะ : แนวคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่15). กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

เสน่ห์ จามริก. (2537). แนวทางการพัฒนาการศึกษา : บทวิเคราะห์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุดจิต นิमितกุล แนวคิดเรื่องประชาสังคม น.53-59 เดือนธันวาคม พ.ศ.2543 - พ.ศ.2544 สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

อรณพ พงษ์วาท. (2539). จากแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อรรถัย ก๊กผล. (2551). หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

Anderson, J. E. (1975). Public policy-making. New York : Pager.

Thomas, R. Dye. (1981). Understanding public policy (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ : Prentice- Hall.

บุญทัน ดอกไธสง. (2543). การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น: ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนา. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2550). การพัฒนาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสรี วงษ์มณฑา. (2554). การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners, 35(4), 216-224.

Lindblom, C. E. (1959). The science of "muddling through." *Public Administration Review*, 19(2), 79-88.

-Lasswell, H. D. (1956). The decision process: Seven categories of functional analysis. College Park: University of Maryland Press.

แมทธิวส์ เดวิด . " มุมมองประชาสังคมด้านเศรษฐศาสตร์" (2540)รศ.ดร.อนุชาติ พวงสำลี (บรรณาธิการ) ธีรวุฒิ เสนาคำ (แปลและเรียบเรียง),กรุงเทพฯ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ศ.นพ.ประเวศ วะสีอ้างอิงใน" ทุนนิยม/ผู้บริโภคร ประชาสังคมและพลเมืองผู้ตื่นรู้ "

ยุทธนา วรณปิติกุล / สุพิธา เรืองจิต.(2542), สำนักพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม . กรุงเทพฯ มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชา สังคม.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม เฟื่องอ้าง น. 97

ธีรยุทธ บุญมี เฟื่องอ้าง น. 96

ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เฟื่องอ้าง น. 96

ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ในเฟื่องอ้าง น. 95

นพ.ชูชัย ศุภวงศ์และยวดี คาคาการณ์ไกล (2540) ประชาสังคม : ทรรศนะนักคิดใน

สังคมไทย กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มติชน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. (2540-2544) มีนาคม (2539)ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ประชาธิปไตย : กบกับการเปลี่ยนแปลง กรุงเทพฯ สุขุมและบุตรการพิมพ์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ.

สำนักพิมพ์วิภาษา.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2541) รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี : หนึ่งทศวรรษ รัฐศาสตร์แนววิพากษ์ กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยและผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริกไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร 2542 วาทกรรมการพัฒนา กรุงเทพฯ.

การปฏิสัมพันธ์และบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะไทย" การ จัดการปกครอง กรุงเทพฯ คณะ รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Barber, B. (1984). Strong democracy: Participatory politics for a new age. Berkeley: University of California Press.

Civil Society and Political Massachusetts : MIT Press 1992

Habermas, J. (1984). The theory of communicative action. Boston: Beacon Press.

Macpherson, C. B. (1977). The life and times of liberal democracy. Oxford: Oxford University Press.

Pateman, C. (1970). Participation and democratic theory. Cambridge: Cambridge University Press.

The Structural Transformation of the public Sphere : An Inquiry into a Category of Bourgeois Society 1989